

PAPYRUS

REVISTA DE BIBLIOFILIA

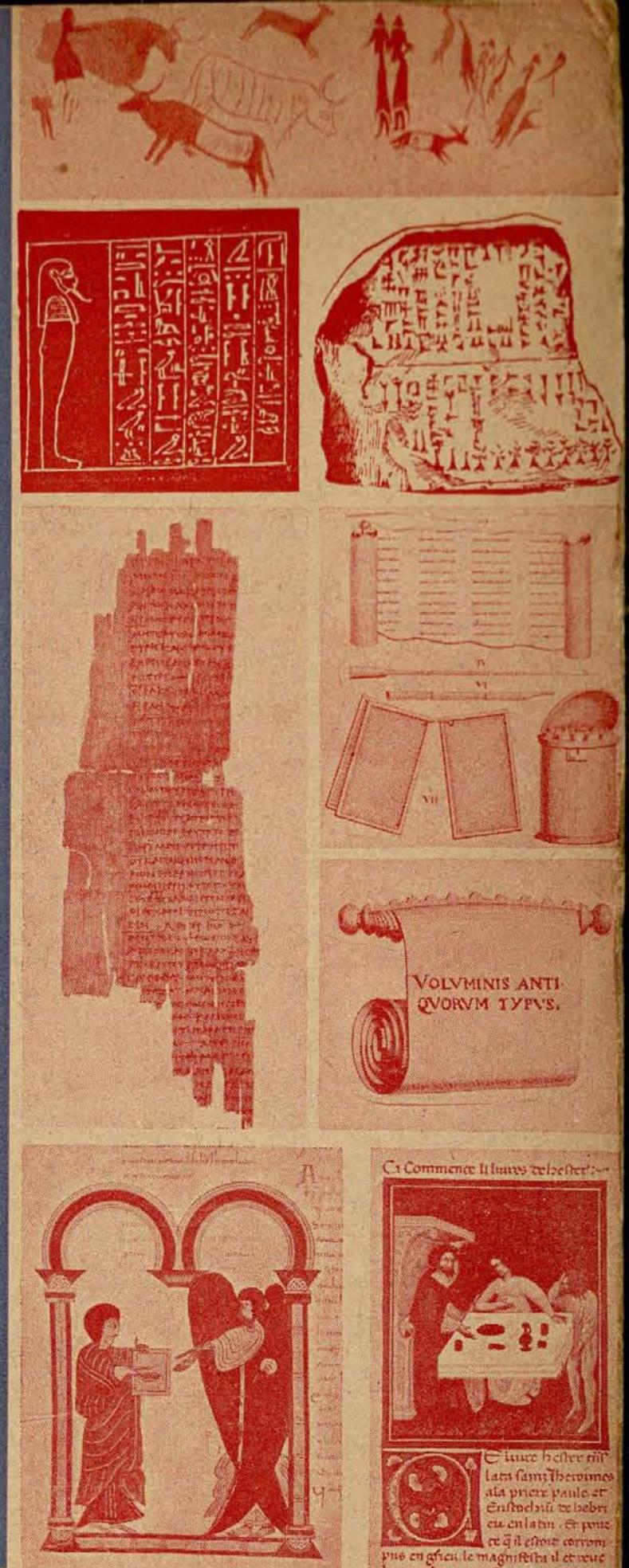
N.º 2

1936

EDITOR:

JOSEP PORTER

BARCELONA

Ascendit ego morties de campes
tribus moab sup montem ne-
bo in vetucem phalga contra iheri-
thio: ostenditoz ei dominus omnium
terram galaad usq; dan. et uniusum

Hoc Conradus opus sueyn heym ordine miro
Arnoldusq; simul pannars una ede colens
Gente theotonica: rom expidere sodales.

In domo Petri de Maximo. M. CCCC. LXVIII

Llibellus pro officiis orontibus. ut grammaticis artis leges ex-
postulant. e doctorino Heribolomeo mates codicis. t per p.
Jobanem matoles chilii ministris presbytizq; castigar? t eme-
darus sub impensis Guillermi ros. t mita arte impensis per
Jobanem gheeling alamanum finitur barcynone nonis octo-
bris. anni a nativitate chilii. M. cccc. lxviii

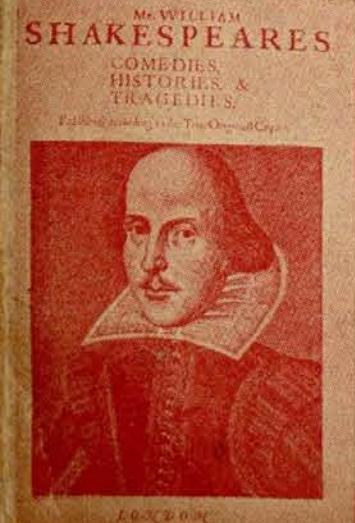
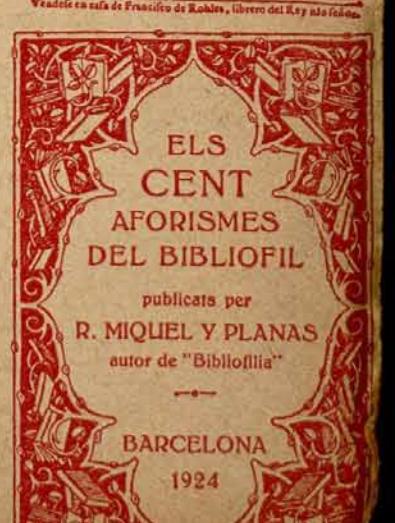
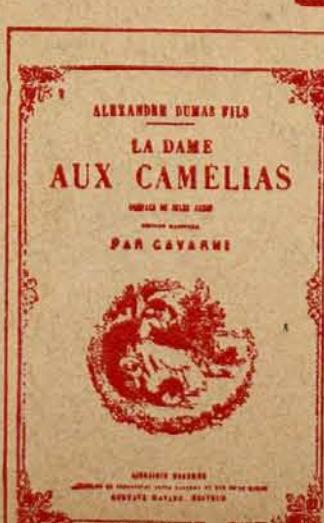
EL INGENIOSO
HIDALGO DON QUI-
XOTE DE LA MANCHA,
Compuesto por Miguel de Cervantes
Saavedra.

DIRIGIDO AL DUQUE DE BEJAR,
Marques de Gibralon, Conde de Benacazor, y Baza-
res, Vizconde de la Puebla de Alcozer, Señor de
las villas de Capilla, Curiel, y
Burguillos.

CONTRATO
EN MADR. D. Por Juan de la Cuesta.

M. T. CICERO'S
CATO MAJOR,
OR HIS
DISCOURSE
OF
OLD-AGE:
With Explanatory NOTES.

INDEX - INDICE

EDITORIAL	Pàg. 65
SAN PETRILLO (BARÓN DE). MANUSCRITOS INTERESANTES	» 67
BARRERA (JAUME). PAU FONT DE RUBINAT	» 70
GRAMUNT (J.). L'ARC DE BARÁ A L'ESTAMPA.....	» 79
MONTANER (JOAQUÍN). CATÁLOGO DE ALGUNAS OBRAS NO DRAMÁTICAS DE LOPE DE VEGA.....	» 86
ESQUERRA (RAMON). LES INFLUENCIES ALEMANYES I LIONESSES SOBRE LA IL·LUSTRACIÓ DELS LLIBRES GOTICS DE LA CORONA D'ARAGÓ	» 94
SUÑÉ BENAGES (JUAN). EL QUIJOTE EN EL JAPÓN	» 105
PAGINA POETICA	» 110
PAGINA HUMORISTICA	» 111
NOTICIARI. NOTICIARIO	» 112
BIBLIOGRAFIA DE 1936	» 116
BORSA DEL LLIBRE. BOLSA DEL LIBRO. BOLSA DO LIVRO	» 120
QUESTIONARI. CUESTIONARIO. QUESTIONARIO	» 122

PAPYRUS sortirà cada 3 mesos. S'en faran 3 tiratges.

Tiratge popular: Península, 2 pts. núm.; 8 pts. l'any; Estranger, 2'50 pts. núm.; 10 pts. l'any.
Tiratge limitat en luxós paper couché mate: Península, 20 pts. l'any; Estranger, 25 pts. l'any.
Tiratge limitat en paper Japó Imperial: Península i Estranger, 100 pts. l'any.

PAPYRUS se publicará cada 3 meses. Se harán 3 tirajes.

Tiraje popular: Península, 2 pts. núm.; 8 pts. año; Extranjero, 2'50 pts. núm.; 10 pts. año.
Tiraje limitado en lujooso papel couché mate: Península, 20 pts. año; Extranjero, 25 pts. año.
Tiraje limitado en papel Japón Imperial: Península y Extranjero, 100 pts. año.

PAPYRUS publicar-se-á trimestralmente. Far-se-ao 3 tiragens.

Tiragem popular: Península, 2 pts. o número; 8 pts. por año; Estrangeiro, 2'50 pts. o número;
 10 pts. por año.
Tiragem limitada em luxuoso papel couché mate: Peninsula, 20 pts. por año; Estrangeiro, 25 pts.
 por año.
Tiragem limitada em papel Japão Imperial: Peninsula e Estrangeiro, 100 pts. por año.

Correspondència a:

PAPYRUS - REVISTA; EDITOR: JOSEP PORTER, Montesión, 3 bis, pral.-Barcelona

PAPYRUS

REVISTA DE BIBLIOFILIA

N.º 2 1936

YLTIM

EDITOR: JOSEP PORTER BARCELONA: MONTESIÓN, 3 BIS

¡PAPYRUS HA ESTAT UN EXIT!

TO T que l'optimisme no ens ha mancat mai, confessem francament que no esperàvem la generosa acollença que ha merecut la nostra revista. Verbalment, per correspondència i per la premsa, són incomptables les felicitacions que hem rebut.

El nostre poble no té una arrelada tradició bibliofílica. Salvats, aquells homes assenyalats d'abans i d'ara (pocs; però, per això mateix, més honorables) que enmig d'un ambient d'indiferència sentien la nobilíssima passió del llibre i als quals es deu la conservació del poc que ens resta del nostre riquíssim tresor bibliogràfic; salvats aquests patricis exemplars, és, o, millor dit, ha estat fins fa poc, ben trist el nostre panorama bibliofílic.

A causa de la incúria dels nostres passats, ¡quantes anècdotes han estat possibles! Com la d'aquella dona que cada dia encenia el foc amb fulls de llibres antics, alguns d'ells incunables, que un avantpassat havia probablement reunit amorosament; o aquella altra d'algú que cremava còdexs miniats per fondre l'or de les miniatures i treure d'entremig de les cendres d'un llibre de valor incalculable una boleta del cobejat metall que podia valer poques pessetes, o, encara, la d'aquells infants que cada any per Carnestoltes s'entretenien a tirar paperets pel carrer, retallats dels fulls venerables de llibres antics, molts de gran valor, que diverses generacions de familiars havien acumulat i que, pastura de cucs i rates i abandonats a

les inclemències del temps, jeien perduts a les golfes de la casa... I tantes altres anècdotes que podríem contar, com un rosari inacabable de tristeses, que posarien de manifest com s'anaven convertint en no-res els monuments de la cultura que els nostres homes preclarcs havien deixat, com una herència gloria, per fer llurs descendents més bons i més savis que ells no havien estat.

Per aquestes raons, tot i reconèixer que l'afecció als llibres ha augmentat considerablement els darrers anys, no crèiem en l'èxit immediat de la nostra publicació, si bé estàvem convençuts que a la llarga havíem de collir plenament el fruit de la sembra, començada amb els diversos centenars de catàlegs i llistes de bons llibres que des de la nostra llibreria hem escampat i continuada ara per mitjà de la revista PAPYRUS.

Amb la joia consegüent rebem les mostres d'adhesió que hom ens ha enviat, a les quals corresponem amb la nostra més pregona reconeixença i amb la promesa de procurar fer-nos-en dignes tothora.

JOSEP PORTER

PARA LOS GENEALOGISTAS

MANUSCRITOS INTERESANTES

por EL BARÓN DE SAN PETRILLO

DURANTE un gran lapso de tiempo tuvo la parroquia de San Esteban de nuestra ciudad un libro especial para los matrimonios y bautismos de las personas nobles de su demarcación, circunstancia que conviene tener muy en cuenta, pues las mencionadas partidas no van reseñadas en los índices generales de aquella parroquial, y no se da con ellas, por lo tanto, como no se acuda al expresado registro.

Pero este manuscrito tiene, además, otra particularidad: la de tener acotadas una infinidad de partidas sacramentales de nobles, caballeros y generosos, de las demás feligresías valencianas, por lo que aconsejamos su consulta cuando se deseen documentos de esta clase y se ignore su matriz, pues con ello se evita el recorrido de todos los archivos parroquiales.

Patentizada la utilidad del infolio, vamos a reseñarlo. Comienza con el epígrafe «Desposoris de les personnes nobles que se han desposat en la Esglesia Parroquial del Protomartir Sent Esteve de la ciutat de Valencia». Dan principio las partidas en el año 1569 y terminan en 1693. En la página 26 hay una adición de cuatro matrimonios que dejaron de consignarse por olvido.

Página 29: «Desposorios en San Salvador». Empieza en 1566 y termina en 1681.

Página 31: «Desposorios en San Bartolomé». Empieza en 1656 y termina en 1594. Como se advierte, el orden cronológico está invertido. En la página 32 vuelto, hay una adición de un matrimonio no insertado por error.

El Barón de San Petrillo

Página 35: «Desposorios en Santo Tomás». Empieza en 1563 y termina en 1591.

Página 40: «Desposoris de les personnes nobles de la Parrochia de Sent Martí. Començant desde lo any 1565». Termina en 1686.

Página 52: «Desposorios de personas nobles de la Parroquia de San Nicolás». Comprende de 1569 a 1663.

Página 61: «Parrochia de San Lorenzo». Empieza en 1613 y termina en 1683.

Página 66: «Desposorios en Santa Cruz». De 1652 a 1666. Al final hay cuatro adiciones de los años 1600, 1613, 1644 y 1647.

Página 67 vuelto: «Desposorios de Santa Catalina». Desde 1586 a 1639.

Página 69: «Desposorios de las personas nobles de San Juan». Comprende de 1572 a 1680. No están por orden.

Página 76: «Desposorios en San Lorenzo». Empieza en 1683 y termina en 1813.

Página 79: «Batismes de fills de moltes personnes nobles quels han batecht en Sent Andreu. Y dels nobles bategats (sic) en la parroquia de Sent Esteve, desde el any 1542 hasta el any 1671, inclusive».

Página 121: «Proseguixen los dits Batismes desde el any 1672 fins lo any 1722». Termina esta relación al folio 136 con el año 1723, inclusive.

Siguen folios blancos hasta el 150 donde empieza el índice ordinario de los Desposorios que se encuentran registrados en los demás libros de la parroquia.

Este interesante manuscrito se halla copiado, suponemos que en su totalidad – a excepción, naturalmente, del índice final ordinario – pues no hemos tenido la paciencia de cotejarlo, en la biblioteca de Serrano Morales, en un tomo que lleva por título: «Genealogía de los Marqueses de la Casta», y del que casi podemos afirmar que de todo tiene menos de genealogía de aquellos ilustres titulados.

Realmente sólo al final dedica unos folios a dicha genealogía, pero

Manuscritos interesantes

empieza con las mismas relaciones de las parroquias que hemos reseñado, y continua con una porción de notas interesantísimas, bajo los epígrafes de Dispensas Matrimoniales, Testamentos y Diversorum.

Otro manuscrito curioso para los estudios de que hablamos existe en San Esteban: Un libro de defunciones de 1512; en él se hallan consignadas las de diversidad de personas pertenecientes a los linajes de Carroz, Calatayud, Moncada, Dixer, Rebolledo, Vilanova y otros cuyas casas solariegas radicaban entonces en la demarcación de aquella feligresía. Hemos calificado de interesante este registro porque no suele haber partidas de tales fechas. Los libros parroquiales empiezan en la segunda mitad de la décimosexta centuria, por regla general; aunque no nos causa extrañeza suma lo añeo de la data de este elenco de defunciones, pues en la iglesia de San Nicolás da principio el libro de bautismos en 1514.

Perdónanos, lector, la carencia de amenidad en gracia a la utilidad, y piensa que el investigador que, estudiando las precedentes notas, vaya a tiro hecho a consultar el manuscrito o se evite, por el contrario, una visita infructuosa, nos resarcirá con su espiritual gratitud del bostezo que la lectura de este artículo te habrá merecido.

Valencia, 22 enero 1936.

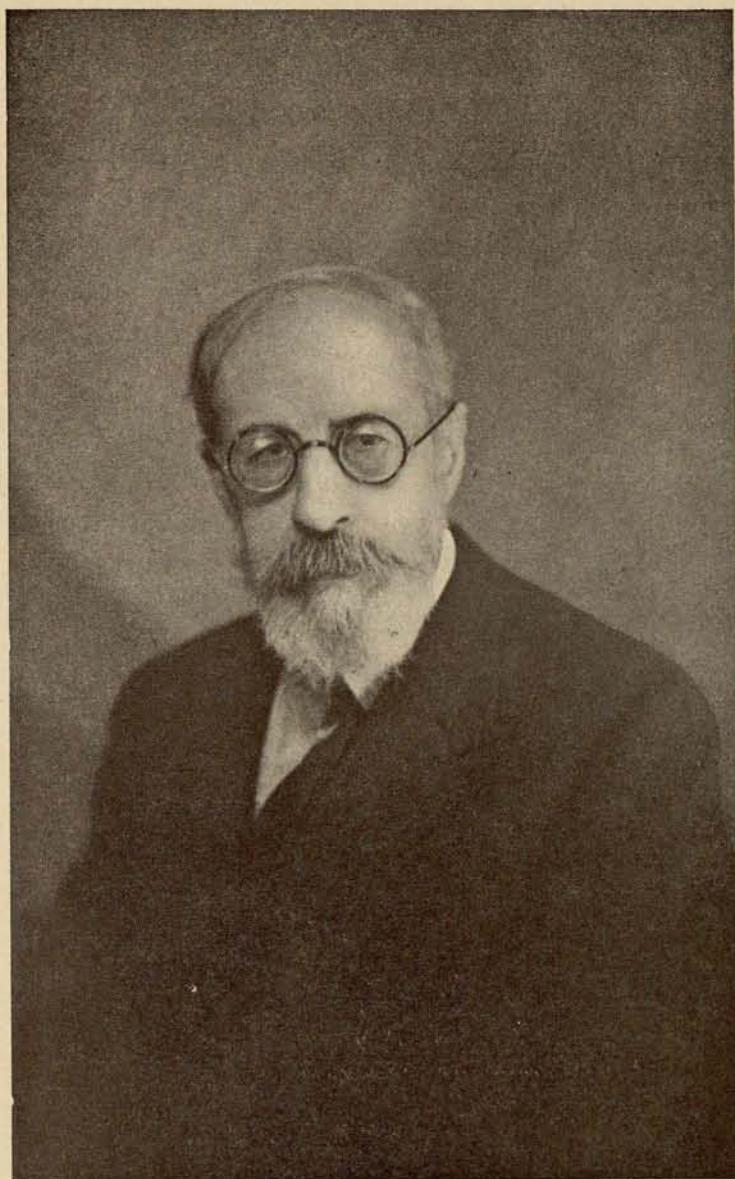
PAU FONT DE RUBINAT

per JAUME BARRERA

LA reintegració de les valors culturals de Catalunya fou precipitada pel fet del seu Renaixement literari; aquest, al seu torn, era motivat pels predecessors immediats d'aquella reintegració, l'esperit de la qual era pregonament català, encara que l'idioma no ho era encara. Antoni de Campmany, Pròsper de Bofarull i Fèlix Torres Amat obren el solc a les futures correnties dels estudis econòmico-socials, històries i bibliogràfico-literaris. Tot l'impuls, el *primo spiro* del recobrament de Catalunya pels catalans té la gènesi en els tres llibres *Memorias Históricas*, *Los Condes de Barcelona vindicados* i el *Diccionario de Escritores Catalanes*.

En la història nova de Catalunya, cap cosa no s'és produïda *per saltum*; com en la naturalesa, en la història de la nostra cultura tot té la seva naixença lògica, el seu desdoblement natural, la seva vertebració orgànica. Dels tres noms de persona, dels tres llibres històricament *protocanònics*, suara esmentats, prenen derivació totes les activitats intel·lectuals del *nou ordre de coses* dins el qual Catalunya va renovellar-se.

Del Torres Amat és filla la nostra activitat històrico-literària i bibliogràfica; Milà i Fontanals i Marian Aguiló, l'investigador de la literatura catalana antiga i l'inventariador del nostre antic patrimoni bibliogràfic, en el Torres Amat tenen llur filiació. Milà i Aguiló donen fonament a la Bibliofília. Aquesta, per llei natural, dins l'ordre del temps es produeix més tard: avui, però, la Bibliofília catalana compta com a veritable valor de reintegració cultural, té distincions ben específiques, per a poder ésser comptada

dels aspectes culturals més encisadors del Renaixement català. Traçada l'ascendència espiritual d'En Font de Rubinat, capdavant de la Biblio filia catalana i mestre reconegut dels qui en el llibre tenen posades les afeccions més íntimes, creiem cosa molt adient, en aquest lloc, senyalar la gràfica de la seva biografia vista entre llibres, única posició en què el nostre biografiat i mestre apareix en la plenitud del seu caràcter i semblança més real i natural.

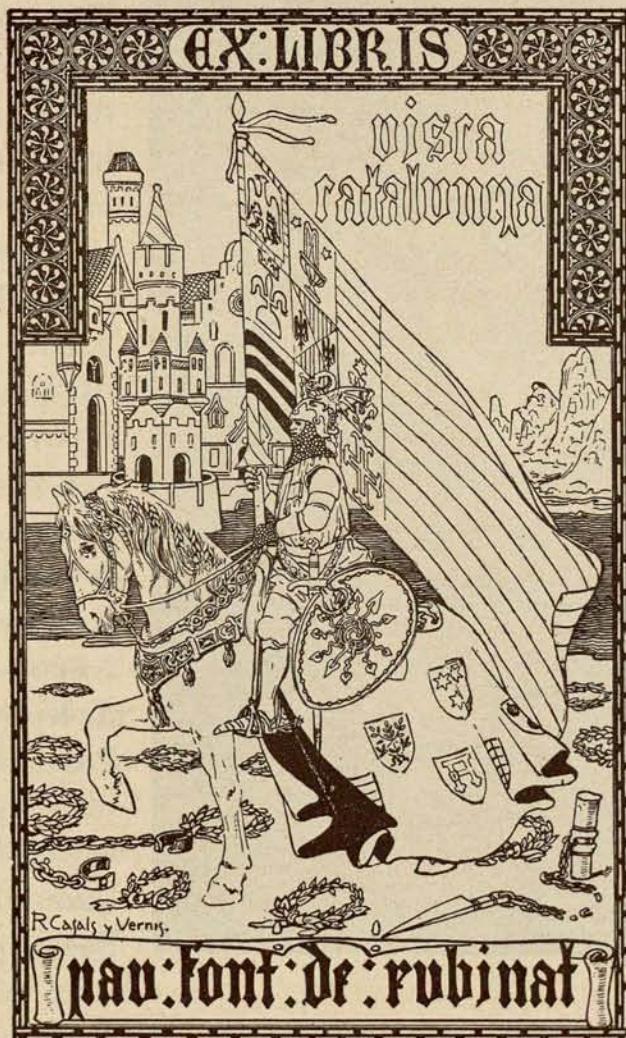
com a activitat especial: mai, però, separada de la literatura i de la cultura general. La Biblio filia té a Catalunya una avior que remunta als orígens del llibre mateix; les biblioteques monacals i senyoriais catalanes tenen llarga i bella història a escriure; però, sense desplaçar-nos dels nostres dies, podem expressar així la trajectòria genètica de la moderna Biblio filia catalana: Torres Amat – Aguiló – Font de Rubinat. Quan don Pau Font de Rubinat obre les portes de casa seva, plena de llibres; quan ell obre els seus llavis per parlar-ne, neix la Biblio filia, un

Nat a Reus, 5 d'octubre de 1860, En Font ha conservat, tota la vida, un fidel amor a la ciutat i a la casa pairals. Joiós amador de la localitat nadiua, bressol de la dinastia intel·lectual dels Bofarull, sols va desplaçar-se'n el temps dels seus estudis, a la Facultat de Barcelona,

fins a la llicenciatura universitària. Encara aconsegui per professor Milà i Fontanals i aquell il·lustre claustre que feia plèiade amb el mestre d'En Menéndez y Pelayo. En Font conta belles passades de l'aula del Doctor Jacint Díaz, professor de literatura llatina; d'ell

venir de París pulcres exemplars de bones obres literàries, freqüentava les Llibreries de vell, a Barcelona, i disputava els preus al sempre malcontent llibreter Llordachs. El noviciat i la professió solemne de bibliòfil va fer-lo En Font en el silenci cartoixà i en el recés claustral de casa seva.

obtingué, per exercici escrit, la nota de *notablemente aprovechado*. En Font no podia avenir-se amb la incúria tipogràfica dels llibres de text: no sabia ben bé per què, però era bon estudiant, encara que un xic treballat pel bacil de la Bibliofília. D'estudiant ja es feia

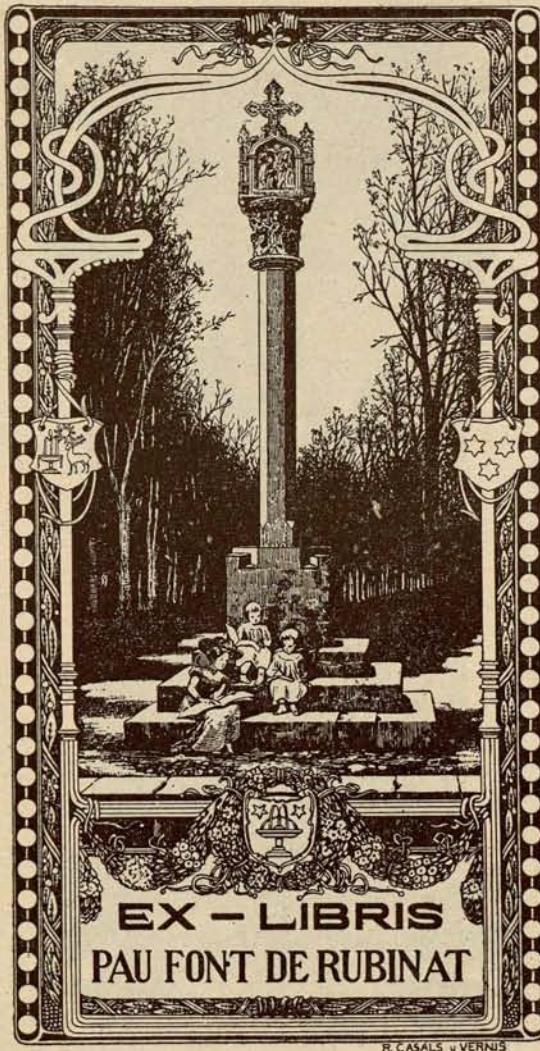
Pau Font de Rubinat

El propòsit de no desplaçar dels seus llibres el nostre bibliòfil ens fa passar per alt detalls del seu llinatge, de nobles parentius, dels seus viatges, de la seva vida pública a Reus i de les seves actuacions polítiques, sempre unilaterals i convergents a l'enaltiment de Catalunya.

Es d'aquell temps *La Veu del Camp*, publicació per ell fundada i afavorida amb continuades col·laboracions, Reus, 1886-89.

Diuen els biògrafs d'En Millà i Fontanals que, acabat l'últim exercici d'oposicions a càtedra, el president del tribunal Amador de los Ríos, li preguntà en quins llibres s'havia preparat.

l'aprenentatge; plana damunt tota activitat humana l'hendecasil·lab d'Auziàs March: *La vida es breu, e l'art se mostra longa*. En Font és coneixedor expert d'heràldica i de genealogia catalanes, d'història i d'arqueologia, però tota la àvia gamma dels seus coneixements ve a ésser com els ornamentals llambrequins

Quan, en presència d'uns llibres, En Font us ha tingut embadalits amb les moltes i singulars coses que en els llibres us ha fet veure, se us acut també semblant pregunta: ¿en quins llibres s'ha preparat i format aquest formidable bibliòfil?

Ell us respondrà que, en qüestió de llibres, s'acaba la vida mes no

del seu escut nobiliari de bibliòfil. Si bibliòfil vol dir amador conscient del llibre, pel seu material continent i pel seu espiritual contingut, En Font de Rubinat ho és a títol justificat. Els elements materials que integren el llibre, l'art que els selecciona i posa a contribució, el coneixement del text que ha motivat l'existència d'un bell llibre, la visió parcial i de conjunt d'aquesta obra mestra de l'enginy humà han dit tots els seus secrets als ulls escrutadors d'En Font, afeblits de potència visiva, sobre els llibres dilectes.

Un aspecte del llibre, l'enquadernació, antiga i d'art modern, forma un sector especial de la vasta cultura bibliotècnica d'En

amb el qual designem la restauració del llibre maltractat pel temps, per les larves papiròfagues i per mans de l'home, a partir del seu lavacre fins a la reenquadernació. Si En Font no ha creat la química especial del llibre, l'ha perfeccionada notablement.

Un bon amic meu que, com jo, ha presenciat operacions de biblio-

Font. L'heràldica del *superlibros* del Duc de Segorb i Cardona, Don Pere Anton d'Aragó, i les variants dels seus petits ferros ornamentals han estat objecte d'estudi d'En Font, veritable bibliòleg.

La suma total dels múltiples coneixements posseïts pel nostre amic i mestre determinen en ell el restaurador del llibre, el gran professional de la biblioteràpia, molt evidentment imprecís

Pau Font de Rubinat

teràpia, sota el mestratge d'En Font, ens ha traçat la seva silueta de restaurador de llibres, en una llarga *Codolada*, vers de Jaume Roig, com ja deien els antics, *o singlots medievals*, qualificatiu aplicat per un expert bibliòfil, En Lluís Faraudo, a la codolada moderna.

No em sé estar de fer-ne una transcripció parcial, per tractar-se d'un escrit inèdit i perquè la visió d'En Font resulta d'un realisme verascòpic.

.....
Es Don Pau Font
de Rubinat
home barbat
de llarga sciència
e té experiència
dels incunables
— uns venerables
llibres antics,
de preu e rics,
més que no els d'ara.
Don Pau és pare
dels llibres vells;
amb atuells
e aigües diverses,
treu les adverses
taques dels fuyls,
que fan mal d'uyls,
e'ls llibres renta,
com la serventa
cocis e plats

ben escaldats
dintre l'aiguera
com bugadera
renta, en el riu,
amb bon lleixiu,
la roba bruta.
Don Pau disfruta
quan ha trobada,
bruta e corcada,
tota malmesa,
una obra impresa
d'En Rosembach,
treta del sac
d'algun drapaire.
Amb quin bon aire
prest la descús,
desfent el nus
del relligat,
fort complicat.
El llibre vell,
dins un gibrell
d'aigua calenta,

tantost es renta;
l'aigua renova,
així que's troba
com un carbó
negra, amb pudor
que escalda el nas.
Prompte veuràs
ben blanquinosos
els fulls preciosos
de l'incunable,
quasi incurable
de tantes xacres.
Als tres lavacles,
ningú coneix
el llibre aqueix,
tant s'emblanquí!
Un rajolí
de salfumant
li va llevant
taques, sutzures,
e altres malures.
.....

En les lletres catalanes antigues la *codolada* sempre fou la forma mètrica predilecta per a expressar, en forma més emergent, els realisms de la vida humana. Clos el parèntesi rimat, tornem a la prosa nostra per fer remarcar un altre aspecte característic d'En Font. Els manuscrits mai no han estat objecte de la seva esti-

mació ni de la seva especulació mental; per a ell el llibre comença quan és imprès, àrea d'estudi sobradament dilatada. Això sí, el llibre antic i modern, català i estranger, li és d'igual interès si les seves condicions el fan digne. Si un incunable o un llibre qualsevol que *vient de paraître* satisfan les exigències i indagatòries inquisitorials d'En Font, poden dar-se per diplomats l'impressor difunt i l'editor modern.

Bibliòfil català, ha esmerçades les activitats de molts anys de la seva vida en l'estudi dels nostres incunables. Pere Bru, Nicolau Spindeler, Pere Posa, Joan Luschner, Diego Gumié, Joan Rosembach, Pere Miquel i el disputat Joan Cherlinc han revelat llur tècnica a l'estudiós bibliòfil, en premi a la perseverant admiració amb què ha revalorat els mèrits de llurs venerables impressions. Però la vera especialització del nostre bon amic i mestre és la dels Rosembach, el gran impressor alemany de Catalunya. Estudiades minuciosament les obres eixides de les premses de Rosembach, En Font ha pogut escriure observacions que faran les delícies d'En Haebler, incunabulista hispanòfil, que no sempre ha tingut a la vista els exemplars per ell ressenyats. El bibliòfil anglès James P. R. Lyell, vingut a Catalunya en viatge d'estudi, volgué fer coneixença personal amb En Font i veure els seus llibres; citem Mr. Lyell pel gust de repetir, en català, el desig per ell expressat a la p. 42 del seu llibre *Early Book Illustration in Spain*, Londres, 1926: «El senyor Pau Font de Rubinat, de Reus, possessor d'una col·lecció de llibres impresos per Rosembach, sens parió, en té exemplars fins ara desconeguts i és molt de desitjar que pugui trobar temps per a perpetuar el gran coneixement que dels dits llibres ha adquirit.»

El cas de Ramon Llull, el nostre Blanquerna, gran contemplatiu i admirable actiu ensems, té moltes rares dúpliques a Catalunya. En Font no vol lluir el que sap: és bibliòfil amb l'olímpic desig de complaure's ell sol, qui d'ell vulgui saber ha de posar-se-li a tret de paraula, el seu mestratge és únic. Haurem d'ésser els seus amics i devots els qui, d'amagat d'ell, fem estampar els seus escrits

dispersos sobre arqueologia, heràldica i bibliofília, per tenir el més gran nombre de paraules d'ell impreses.

Com en perspectiva d'un volum miscel·lani, i no com a inventari que no vull donar ara, recordem aquests interessants títols d'escrits seus: *Lo Sepulcre de Don Ramon Folch, Duc de Soma, Comte de Palamós, etc., etc.*, 1926. — *La Biblioteca y los Libros de Poblet*, 1927. — *Dos llibres interessants [De pace et treuga, De sono emiso (Some-*

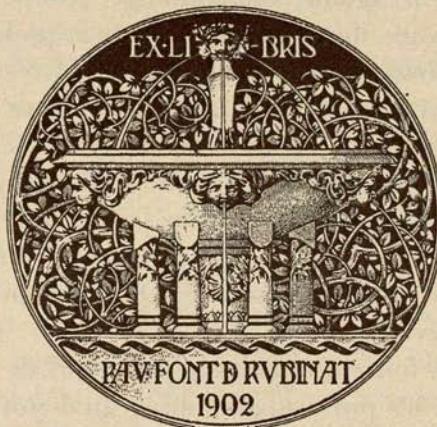
tent), de Jaume Callís], 1928.

— *La Biblioteca del Monestir de Santa Maria de Poblet*, 1928.

— *Pells i enquadernacions*, 1928, i versió castellana: *Pielles y encuaderaciones*, 1934.

ñada, 1904. — *Origen de la Imprenta a Catalunya. — Els primers impressors*, 1930. — *Bibliografia, genealogia i heràldica [els cognoms Sagarra, Baldrich i Vallgornera]*, 1930.

Una afició que tingué a Catalunya d'abrandament fou la de l'Exlibris; En Font la va iniciar a Reus, valent-se del pintor dibuixant Ramon Casals i Vernis, al qual orientà i documentà fins a fer-lo excel·lir. Les col·leccions d'ex-libris antics i moderns d'En Font són úniques a Catalunya; entre els seus personals, que són molts, sobresurten un d'avançat al·legorisme catalanesc, un d'humorístic i un que recorda artísticament la Creu prioral del Tallat, emplaçada al Mas Font, de Reus, 1896, amb expressiva inscripció, dictada pel Mestre Pin i Soler. En Font, excel·lent dibuixant de motius ornamentals per al llibre, n'ha publicats alguns; de dos exlibris originals que li coneix, un és

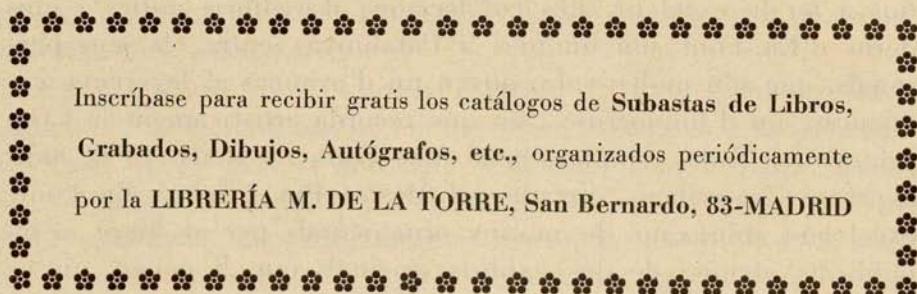

— *Exlibris espanyols a l'estranger*, 1903.
— *Superlibros amb les armes de Sousa*, 1903.
— *Exlibris de Godoy*, 1904.
— *Exlibris de la Casa Reial*, 1904. — *Exlibris del Marqués de la Ca-*

el meu personal, 1921, honor de la meva modesta biblioteca. Aquest súmmum d'especials circumstàncies que reuneix, cas únic, En Font de Rubinat, el fan insuperable projectista de belles edicions. Tots dalegem edicions que sols ell podria dirigir: l'edició monumental amb riques policromies de *Lo Miracle del Tallat*, llegenda populetana de l'any 1483, contada per Mestre Pin i Soler, per a la qual, ja d'anys, foren fetes les primeres despeses; *Arxi-episcopologi de Tarragona*, del canonge Josep Blanch, per a la qual són ja dissenyats, de temps, els escuts arquebisbals, i el *Llibre de la Cadena de Reus*, per no esmentar-ne altres.

En Font, respatllat pels 30.000 volums de la seva biblioteca senyorial i per les seves riques col·leccions de gravats, pot llançar al vol somnis d'insospitades grandeses bibliogràfiques per a Catalunya. Una d'elles seria la publicació de la Iconografia Catalana, en la qual he tingut l'honor de treballar al seu costat en la part d'iconografia d'escriptors catalans antics. Si Don Pau pogués triplicar els anys viscuts fins avui!

En 1903, En Font fou cofundador i president de la *Societat Catalana de Bibliòfils*, les publicacions de la qual són prou conegudes. De molt abans, i sempre, és el president i moderador de la Bibliofília de Catalunya, per ell iniciada, com un valor cultural del Renaixement literari, de la qual haurà estat el representant més ple i harmònic des dels dies, ja llunyans, de Don Antoni Agustín, el canonge Besora i el Marquès de Llió.

L'ARC DE BARA A L'ESTAMPA

(DADES BIBLIO-ICONOGRAFIQUES)

per J. GRAMUNT

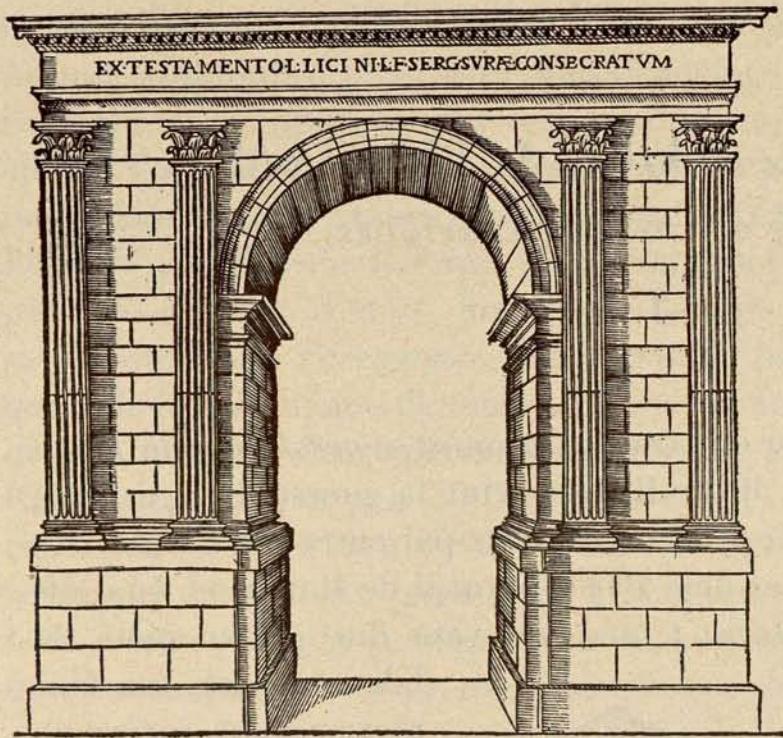
PERE Antoni Beuter en la seva *Coronica general de toda España*⁽¹⁾, capítol 35, llibre III, escrivint la guerra dels germans Indíbil i Mandoni diu que el principal entre els ilergetes rebels fou un home que es deia Baro, natural de Roma, el qual els catalans anomenaven Barà: i més endavant diu que en pena de sa traïció i càstig fou soterrat viu a dues llegües de la ciutat de Tarragona, vers Barcelona, on avui hi ha l'arc anomenat de BARÀ, el qual, per major demostració, Beuter pinta d'aquesta manera:

Aquest és el primer dibuix que trobem de *medallas, inscripciones y otras antigüedades...*⁽²⁾, en parlar dels medallons que adornen algun dels arcs triomfals de Roma i d'altres llocs de l'Imperi, fa una petita digressió i esmenta el situat a dues llegües de Tarragona, que qualifica de ben esculpit, encara que sense medallons, i que, no obstant que les lletres del fris de la cornisa no són ben llegidores, li sembla que fou fet fer a un tal Luci Licini Sura. L'exactitud del dibuix és enriquida amb la llegenda completa que en els seus millors temps ostentava el fris.

Gravat al boix, en la *Coronica general de España*, de Beuter (Valencia, 1546).

No passaren molts anys sense que un altre historiador el fes reproduir. El gran Arquebisbe de Tarragona Antoni Agustín en la seva obra *Diálogos de*

Gravat al boix en el *Dialogo de las Medallas...* de Antonio Agustín (Tarragona, 1587).

buix de l'obra de l'Arquebisbe Agustín, amb la mateixa llegenda, que dóna com a exacta però que interpreta com una dedicació de Luci Licini Sergi a Sura, o sia pel testament de L. Licini Sergi, fill de Luci a Sura.

Es necessari arribar a la magna obra del P. Flórez ⁽⁴⁾ per a assentar la conclusió,

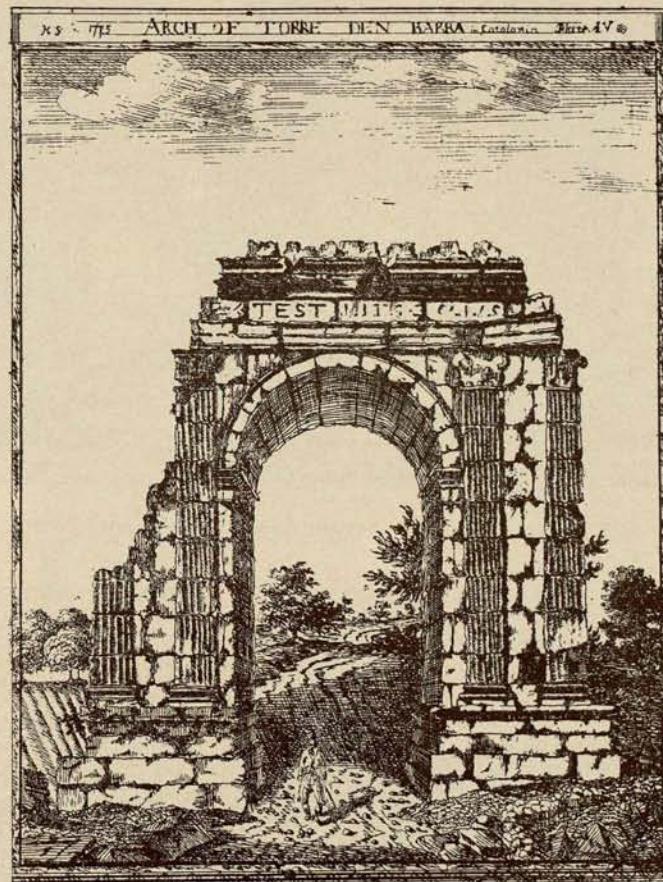
Pujades ⁽³⁾, que reproduceix el mateix gravat de l'obra de l'Agustín, l'any 1600, encara pogué llegir en el fris de l'Arc, per la part de ponent, o sia la que mira a Tarragona, les paraules EX.TESTAMENTO :: LI :: SER :: SVRAE.CON :: TVM, i per la part de llevant, que mira a Vendrell, EX.TESTAMENTO. Reproduceix el mateix di-

Aiguafort de la *España Sagrada* del P. Flórez, vol. XXIV (Madrid, 1747-1749).

L'Arc de Barà a l'estampa

que encara perdura, que la inscripció del fris de la cornisa, confegida per l'Arquebisbe Agustín, volia dir que l'Arc fou «consagrat pel testament de L. Licinio Surae, fill de Lucio de la tribu Sergia». El gravat que figura en aquesta obra, dibuixat per Francesc Bonifaci, és de notable perfecció. Entre els escriptors estrangers que s'ocupen i reproduïxen el famós Arc, es poden esmentar: Henri Swinburne, pel dibuix del qual coneixem la situació i l'estat de les lletres del fris en aquells temps⁽⁵⁾; Edward

Aiguafort de *Travels Through Spain*, de Swinburne
(London, 1779).

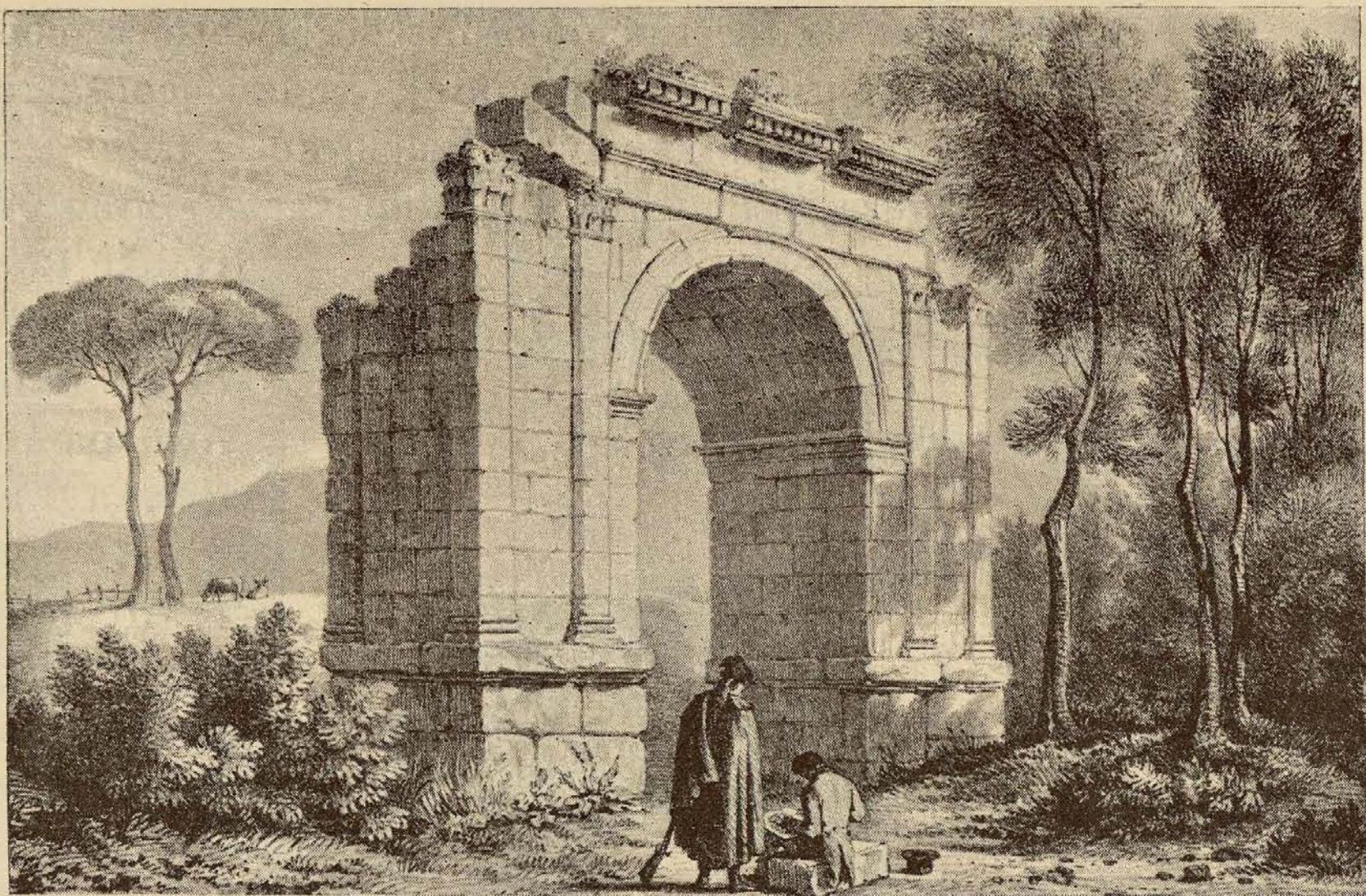
marcat esperit romàntic, ens presenta el nostre monument i altres visions del nostre país⁽⁶⁾.

El famós i mai prou lloat Alexandre de Laborde ens ofereix l'Arc en forma artística i monumental, difícil de superar, i, tot seguit, adreçats als experts, detalls de capitells, seccions i mesures arquitectòniques⁽⁷⁾.

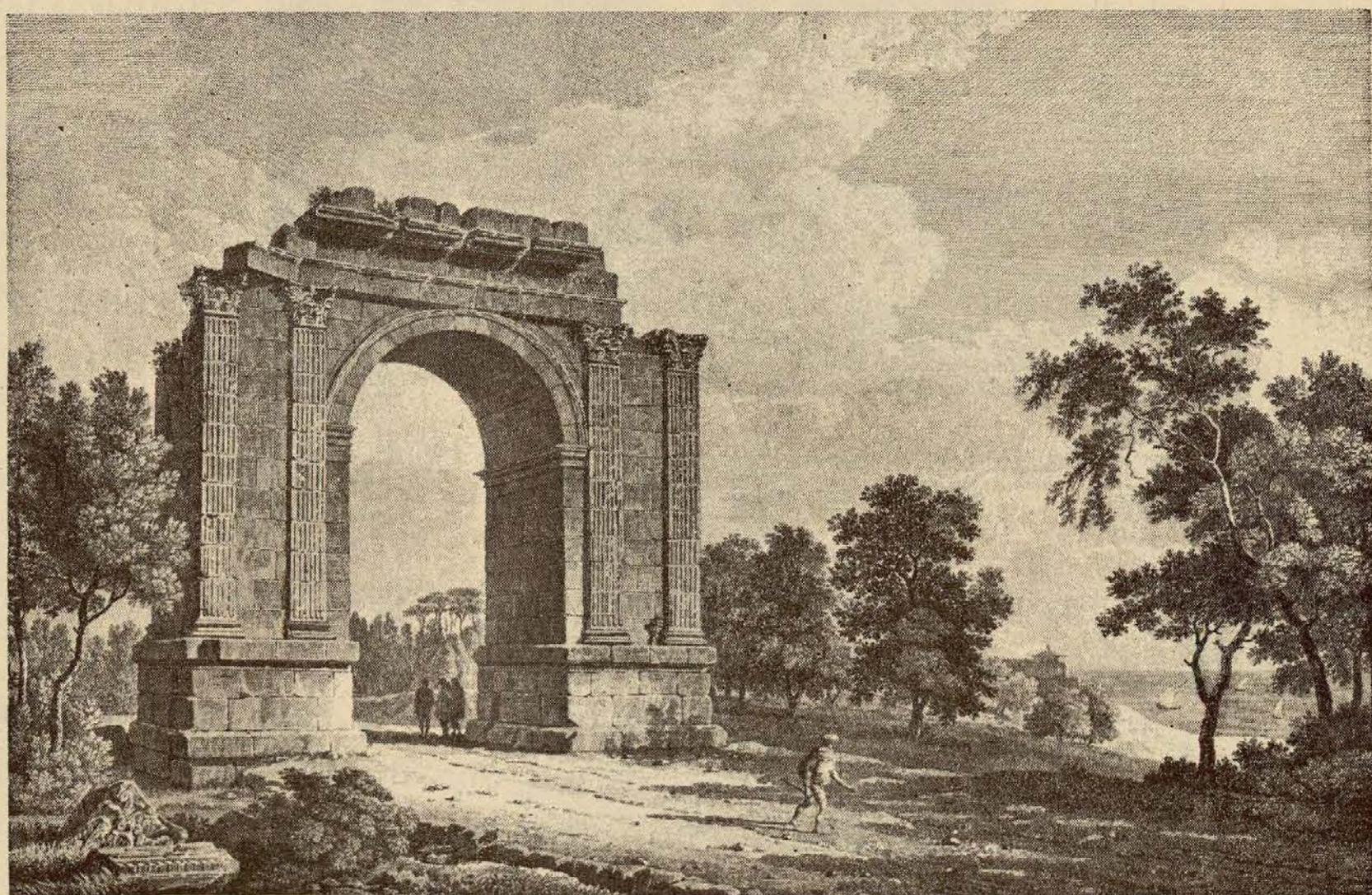
El primer volum de l'obra de Laborde era reproduït pocs anys

Hanke Lucker, Oficial de la Reial Armada Anglesa, el qual, formant part de la Flota del Mediterrani a les ordres de l'Almirall Lord Exmouth, visità les terres tarragonines amb motiu de la guerra de la Independència i ens deixà una obra on, amb un

J. Gramunt

Litografia de *Views in Spain*, de Locker (Londres, 1824).

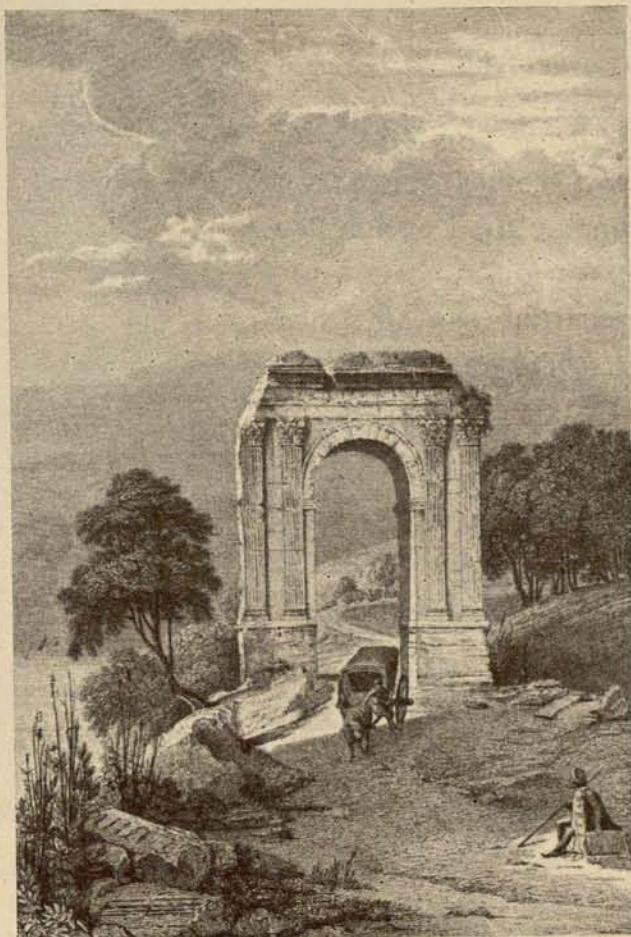
Aiguafort del *Voyage Pittoresque et Historique de l'Espagne*, de Laborde (París, 1806 - 1820).

L'Arc de Barà a l'estampa

després en alemany, en 12.º, amb els mateixos gravats degudament reduïts de grandària però amb tota mena de detall, el qual li dóna la gràcia de les miniatures⁽⁸⁾.

A mitjan segle xix s'edita a París copiosament una llarga col·lecció de litografies amb vistes dels principals monuments i poblacions del món, que serveixen per a il·lustrar obres de viatges, de geografia i altres de semblants publicades a diferents nacions⁽⁹⁾. En general, els dibuixos són còpies d'altres obres anteriors dissí-

mulant algun detall. Les referents a la nostra terra acusen visiblement l'extracció del *Voyage Pittoresque et Historique d'Alexandre de Laborde*. Pel mateix temps es publica *Tarragona Monumental d'Albiñana i Bofarull*⁽¹⁰⁾ amb la litografia de Soberano.

Gravat a l'acer de *L'Univers* (París, 1844).

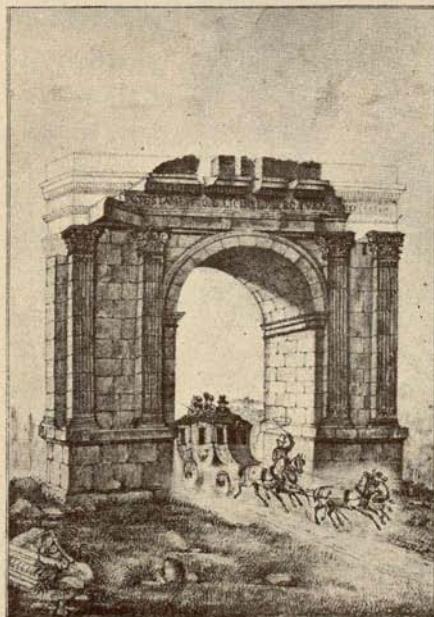
Llavors l'Arc ja havia sofert l'ultratge d'haverse-li esborrat les restes de l'antiga inscripció per a posar-hi en son lloc d'altres que l'esperit d'adulació dedicava als poderosos del moment; i no desentona del dibuix, ple de vida i de gust d'època, d'en Soberano la poesia que l'acompanya, deguda a Maria J. Massanés, i que comença:

UNA HORA DE MEDITACIÓN

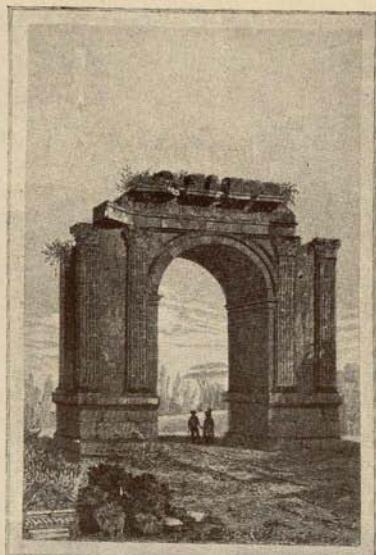
JUNTO AL ARCO DE BARÁ

*Robusta mole que no aplastó el tiempo
Y el Rayo respetó y el huracán
Y en que los siglos con oscuras tintas
Las épocas distintas
Sus caracteres escribiendo van.*

Són diverses les històries generals i locals que en parlar de l'època romana reproduueixen els nostres monuments, entre les quals esmentarem únicament la *Historia de España* de

Litografia de Soberano, a *Tarragona Monumental d'Albiñana i Bofarull* (Tarragona, 1849).

Gravat a l'acer en *Panorama Universal*
(Barcelona, 1840-1851).

Rafael del Castillo per la magnífica làmina que dedica a l'Arc de Barà⁽¹¹⁾.

En els nostres temps l'Arc de Barà s'ha vist reproduït en cartells de festes, prospectes, anuncis, de variat gust i sentit artístic, que fóra bo recollir i col·leccionar. Finalment, hem d'esmentar l'erudit estudi que del nostre monument han fet els senyors R. Reventós i N. M.ª Rubió, com a brillant colofó d'aquesta sèrie bibliogràfica.

BIBLIOGRAFIA

Litografia de *Historia de España* de Rafael del Castillo
(Barcelona, 1871).

1. **Beuter** (Pedro Antonio). Primera parte de la Coronica general de toda España. Valencia, Juan de Mey, 1546.
2. **Agustín** (Antonio). Diálogos de medallas, inscripciones y otras antigüedades... Tarragona, Felipe Mey, 1587.
3. **Pujades** (Jeroni). Coronica universal del Príncipat de Catalunya. Barcelona, Jeroni Margarit, 1609.
4. **Flórez** (Enrique). España Sagrada, volum XXIV. Madrid, 1747-1779.
5. **Swinburne** (Henri). Travels through Spain in the Years 1775 and 1776. Londres, 1779.
6. **Locke** (Edward Hawke). Wiews in Spain. Londres, 1824.
7. **Laborde** (Alexandre de). Voyage pittoresque et historique de l'Espagne. París, 1806-20.
8. **Laborde** (Alexandre). Mahlerische-Historisch. Reise in Spanien. Leipzig, 1809.
9. **L'Univers**. París, 1844. – **Panorama Universal**. Barcelona, 1850-51.
10. **Albiñana** (J. F.) i **Bofarull** (A.). Tarragona monumental. Tarragona, 1849.
11. **Castillo** (Rafael del). Historia de España o sea colección de litografías... Barcelona, 1871.
12. **Reventós** (R.) i **Rubió** (N. M.ª). L'Arc de Barà. Barcelona, 1931.

CATALOGO DE ALGUNAS OBRAS NO DRAMATICAS DE LOPE DE VEGA

por JOAQUÍN MONTANER

EN la «Colección de obras del Teatro Español, desde sus orígenes hasta 1892, y de las relativas a la evolución de sus teorías y del aparato escénico hasta nuestra época», que he procurado reunir durante muchos años, figuran las obras no dramáticas que escribieron los autores teatrales. Muchos de ellos, y no de los menos ilustres y famosos, no dejaron más producciones que sus comedias, o, si las compusieron, no han llegado a nosotros. Tal es el caso de Quiñones de Benavente, de Rojas, de Moreto, de Alarcón, de Mira de Amescua, de Matos, etc., y casi de Tirso y de Calderón. Otros son más conocidos y admirados por sus obras no dramáticas (poesías, novelas, crónicas, traducciones, etc.) que por sus dramas o entremeses: así Cervantes, Góngora, Argensola y Quevedo. Y en otros, en cambio, la producción no dramática es generosa y por fortuna excelente. Este es el caso del gran Lope de Vega. Habría sido mi gusto, y el del editor meritísimo de esta Revista, ofrecer a los lectores el Catálogo íntegro de las obras de Lope que existen en mi colección, incluso en la parte de bibliografía y de crítica. O cuando menos el de las obras dramáticas manuscritas (autógrafos, facsímiles y copias); de las impresas en volúmenes de Partes de autor; en Partes de Escogidas, y de Diferentes autores; en colecciones, y sueltas. No es ello posible por la extensión que tendría la referencia. Limito, pues, este índice alfabético de títulos a las obras no dramáticas, trabajo más fácil y sencillo por ser menos las ediciones importantes.

Catálogo de algunas obras no dramáticas de Lope de Vega

Prescindo, también, de las obras no dramáticas impresas en colección, cuya extensa reseña no es necesaria. El índice – por ejemplo – de los XXI tomos de «obras sueltas así en prosa como en verso», editados por Sancha en 1776 - 1779, y el de las seleccionadas por don Cayetano Rosell en 1856, alargarían excesivamente estas páginas. Omito, por iguales motivos, los detalles de conservación de los ejemplares y de su procedencia. Baste indicar que muchos de ellos se hallan excelentemente encuadrados y que algunas de estas encuadernaciones las firman Ginesta, Chambolle-Duru. David, Gruel y nuestro ilustre Brugalla. Sólo en dos ejemplares, que pertenecieron al Marqués de Jerez, señalo la procedencia.

No me atrevo a calificar la importancia de este grupo de libros. Sí quiero y debo decir, en cambio, que no se trata de una pretenciosa colección especializada de obras de Lope. Lo que acaso en su día pueda ofrecer cierto interés y valor bibliográfico sea la colección de buena parte de las obras de los autores dramáticos españoles, y de las referentes al teatro en general que cuidadosamente sigo formando. Las papeletas que transcribo son, pues, una pequeñísima parte de este conjunto que, precisamente por la actualidad de Lope de Vega, ofrezco a la curiosidad de los admiradores de su genio y de su gloria.

* * *

1. **Arcadia.** Prosas, y Versos de Lope de Vega Carpio, Secretario del Marqués de Sarria. Con una exposición de los nobres. Históricos y Poéticos. A don Pedro Tellez Giron, Duque de Ossuna, etc. Con privilegio. Anvers, Martin Nucio, 1605, 471 págs. + 28 hojas. 16.º
2. **Arcadia.** Madrid, Alonso Martín, 1616. 8 hojas + 308 fols. + 32 hojas. 8.º
3. **Arcadia.** Lérida, Gerónimo Margarit y Luis Menescal, 1612. 8 hojas + 270 fols. + 26 hojas. 8.º
4. **Arcadia.** Lérida. Gerónimo Margarit y Luis Menescal, 1612. 8 hojas + 270 fols. + 26 hojas. 8.º

Joaquín Montaner

5. **Arcadia.** Barcelona, Sebastián de Cormellas, 1615. 9 hojas + 270 fols. + 26 hojas. 8.º
6. **Arcadia.** Anvers, Pedro y Juan Bellero, 1617. 471 págs. + 28 hojas. 8.º
7. **Arcadia.** Segovia, Diego Flamenco, 1629. 8 hojas. 8.º
8. **Arcadia.** Barcelona, Gerónimo Margarit, 1630. 8 hojas + 285 fols. + 33 hojas. 8.º
9. **Arcadia.** Málaga, Juan Serrano de Vargas, 1653. 8 hojas + 274 fols. 8.º
10. **Arcadia.** Madrid, Melchor Sanchez, 1653. 8 hojas + 283 fols. + 33 hojas. 8.º
11. **Arcadia.** Madrid, Melchor Sanchez, 1675. 8 hojas + 274 fols. 8.º
12. **La Circe con otras Rimas y Prozas.** Al Exmo. Señor D. Gaspar de Guzmá Conde de Olinares de Lope de Vega Carpio. (Madrid). En casa de la viuda de Alonso Martín a costa de Alonso Perez. 1624. 5 hojas + 236 fols. 4.º
13. **La Circe.** Edic. facsímil. S. Sebastián, Talleres Offset, 1935.
14. **Corona Tragica.** Vida y Muerte de la Sereníssima Reyna de Escocia Maria Estuarda. A Nuestro S.Smo. Padre Urbano VIII. P. M. Por Lope Feliz de Vega Carpio, Procurador Fiscal de la Cámara Apostólica, y Capellán de San Segundo en la santa Iglesia de Avila. Con privilegio. En Madrid por la viuda de Luis Sanchez. Impressora del Reyno. Año M.DC.XXVII. A costa de Alonso Perez mercader de libros. 8 hojas + 137 fols. 4.º Un retrato.
15. **Corona Tragica.** Id., íd. Otro ejemplar.
16. **La Dorotea.** Acción en prosa. De Frey Lope Felix de Vega Carpio, del hábito de San Ivan. Al Ilustríssimo y Excelentíssimo Señor Don Gaspar Alfonso Perez de Guzman el Bueno, Conde de Niebla, Primogénito del Excelentíssimo Señor el gran Duque de Medina Sidonia. Año 1632. En Madrid. En la Imprenta del Reyno. A costa de Alonso Perez Librero de Su Magestad. 8 hojas + 276 fols. 8.º
17. **La Dorotea.** En Madrid, en la Imprenta Real. Año 1654. A Costa de Juan Antonio Bonet. 8 hojas + 220 fols. + 1 hoja. 8.º
18. **La Dorotea.** En Madrid. Por Melchor Sanchez, y a su costa. Año 1675. 8 hojas. 222 págs. + 1 hoja. 8.º
19. **La Dorotea.** Añadidos en esta impresión el arte nuevo de hacer Comedias, un Catálogo de las obras que este Autor escribió, y otro de varios Libros de diversión. Octava Impresión. Año de 1736. Con licencia: En Madrid a costa de D. Pedro Joseph Alonso y Padilla... se hallará en su Imprenta. 2 vols. 8.º
20. **La Dorotea.** Edic. Renacimiento, Por D. Américo Castro. Madrid, 1913. Reproduce la edición Príncipe de 1632. XXIII + 305 págs. + 1 hoja + 2 láms. 18. mlla.

Catálogo de algunas obras no dramáticas de Lope de Vega

21. **La Dorotea.** Madrid, Espasa - Calpe, 1928. 2 vols. 16.º mlla. Núms. 1041-1045. Colección Universal.
22. **La Dorotea.** Bergua. Madrid, 1933. Edic. D. Juan B. Bergua. Sin año. 250 págs. 8.º
23. **Egloga a Claudio.** (S. l., s. i., s. a.) (¿1620-1635?) 12 fols. 8.º
24. **Elegia a la muerte de Don Diego de Boledo.** (Publicada por D. Joaquín Entrambasaguas.) Madrid, Artes Gráficas Municipales, 1933. 77 págs. 4.º mlla.
25. **Elegia en la muerte del Ldo. Don Geronimo de Villaiçan.** Madrid, Francisco Martínez, 1633. 4 hojas. 4.º
26. **Elegia...** Id., íd. (Publicada por D. Joaquín Entrambasaguas.) Madrid, 1935. (S. i.) 18 págs. 8.º mlla.
27. **Elogio.** En la muerte de Juan Blas de Castro. (Una elegía desconocida de Lope de Vega.) Reproducción en facsímil. Apuntes para una Bibliografía lopista reunidos por Julián Barbazán. Madrid (J. Sánchez de Ocaña y Cía.), 1935. 37 págs. + 1 hoja 4.º mlla.
28. **Fiestas en la Traslación del Santísimo Sacramento, a la Iglesia Mayor de Lerma,** por Lope de Vega Carpio. En Valencia, en casa de Joseph Gasch, año de 1612. 1 hoja + 79 págs. 8.º Es una falsificación del siglo XVIII.
29. **La Filomena con otras diversas Rimas, Proses y Versos.** De Lope de Vega Carpio. A la Illma. Señora Doña Leonor Pimentel. Con Privilegio. En Madrid. En casa de la viuda de Alonso Martín, a costa de Alonso Pérez. 1621. 4 hojas + 220 fols. 4.º
30. **La Filomena.** Barcelona, Sebastián de Cormellas, 1621.
31. **La Gatomaquia.** Poema épico burlesco del Licenciado Tomé de Burguillos. Madrid, Imp. Repullés, 1807. 91 págs. + 7 láms. 16.º
32. **La Gatomaquia.** Añadida al fin la célebre sátira del Murciélagos del Mtro. Fr. Diego González. Madrid, M. de Burgos, 1826. 118 págs. + 1 hoja + 8 págs. 8.º
33. **La Gatomaquia.** Segunda edición, anotada y corregida por D. Alberto Lista. Madrid, Librería de Cuesta, 1840. 120 págs. 8.º
34. **La Gatomaquia.** Id., íd. Otro ejemplar.
35. **La Hermosura de Angélica con otras diversas Rimas.** De Lope de Vega Carpio. A Don Juan de Arguijo, Veintiquattro de Sevilla. (Esc. nobiliario.) En Madrid. En la imprenta de Pedro Madrigal. Año 1602. 8 hojas + 482 fols. 8.º
36. **La Hermosura de Angelica.** Id., íd. Otro ejemplar falto de la 2.ª portada.
37. **Isidro.** Poema castellano de Lope de Vega Carpio, Secretario del Marqués de Sarria. En que se escribe la vida Del bienaventurado Isidro, La-

Joaquín Montaner

- brador de Madrid. En Madrid. Por Luis Sanchez, Año 1599. Véndese en casa de Juan de Montoya. 16 hojas + 255 fols. + 9 hojas. 8.º (Perteneció al Museo de Jerez.)
38. **Isidro.** Madrid. Pedro Madrigal, 1602. 10 hojas + 225 fols. + 9 hojas. 8.º (Perteneció al Museo de Jerez.)
39. **Isidro.** Madrid, Pedro Madrigal, 1603. 16 hojas + 255 fols. + 9 hojas. 8.º
40. **Isidro.** Alcalá. Juan Gracian, 1608. (No figura en el Catálogo de la Exp. de Obras de Lope de la Biblioteca Nacional de Madrid.)
41. **Isidro.** Barcelona, Honofre Anglada, 1608. 8 hojas + 209 fols. + 4 hojas. 8.º
42. **Isidro.** Madrid, Imprenta del Reyno, 1638. 8 hojas + 208 fols. + 8 hojas. 8.º
43. **Isidro.** Madrid, Imp. y Casa de la Unión Comercial, 1843. 6 tomos en 1 vol. 12 cm. 16.º
44. **Isidro.** Id., id. Otro ejemplar. Encuadernado.
45. **Jardinillos de San Isidro.** (Fragmentos del Poema «El Isidro», seleccionados por D. Américo Castro.) Madrid, (Imp. Clásica), 1918. 59 págs. + 1 hoja, 17 cm. 8.º mlla.
46. **Jerusalen Conquistada.** Epopeya trágica. De Lope Felis de Vega Carpio Familiar del Santo Oficio de la Inquisición. A la Magestad de Felipe Hermenegildo Primero deste nombre, y Tercero del primero. Legant prius, et posteas despiciant, ne videantur non ex indicis, sed odii preasumptione ignorata damnare. Hiero, in praefactione Isay. ad Paul. et Eust. (Escudo del sagitario.) En Madrid. En la Imprenta de Juan de la Cuesta. Año de M.DC.IX. 4 hojas + 536 fols. 8.º
47. **Jerusalen Conquistada.** Barcelona, Gabriel Graells y Gerardo Dotil, 1609. 16 + 536 fols. 4.º
48. **Jerusalen Conquistada.** Id., id. Otro ejemplar.
49. **Jerusalen Conquistada.** Id., id. Otro ejemplar.
50. **Jerusalen Conquistada.** Lisboa, Vicente Alvarez, 1611. 16 hojas + 535 fols. 8.º
51. **Jerusalen Conquistada.** Barcelona, Esteban Liberos, 1619. 16 hojas + 535 fols. 8.º (Incompleto, faltan dos folios.)
52. **Justa Poetica y alabanzas Justas Que hizo la Insigne Villa de Madrid al bienaventurado San Isidro en las fiestas de su Beatificación.** recopiladas por Lope de Vega Carpio. Dirigidas a la misma Insigne Villa (Grabado de San Isidro, con la leyenda: Labse, culture, cogi, Con Piedad, con Fe, con Zelo. Tierras, Virtudes y Cielo.) Año 1620. Con Privilegio. En Madrid por la viuda de Alonso Martin, Véndese en la calle Santiago Casade. 8 hojas + 140 fols. 8.º
53. **Laurel de Apolo con Otras Rimas.** Al Excelmo. Señor Don Ivan Alfonso Enriquez de Cabrera, Almirante de Castilla. Por Lope Felix de Vega

Catálogo de algunas obras no dramáticas de Lope de Vega

- Carpio, del Abito de San Juan. Año 1630. Con Privilegio. En Madrid, por Juan Gonzalez. 8 hojas + 129 fols. + 1 hoja. 8.º
54. **Laurel de Apolo.** Id., íd. Otro ejemplar. Enc.
55. **Laurel de Apolo.** Londres (Richards), 1824. XVI + 248 págs. 16 cm. 8.º
56. **Pastores de Belen.** Proses y Versos Divinos de Lope de Vega Carpio. Dirigidos a Carlos Felix su hijo. En Bruselas. Por Roger Velpio y Huberto Antonio, cerca de Palacio, año de 1614. Con Privilegio. 10 hojas + 636 págs. + 1 hoja. 8.º
57. **Pastores de Belen.** Lérida. Por Luys Manescal. Año M.DC.XVII. 8 hojas + 335 fols. 8.º (La Biblioteca Nacional, en su Catálogo, sólo incluye la de 1613. No la cita Palau. A mi ejemplar le falta un trozo de la portada. Pero al dorso del fol. 335 se lee claramente lo que he transcrit.)
58. **Pastores de Belen.** Madrid, Melchor Sanchez, 1675. 8 hojas + 264 fol. 8.º
59. **El Peregrino en su Patria.** De Lope de Vega Carpio. Dedicado a Don Pedro Fernandez de Cordona Marqués de Priego Señor de la Casa de Aguilar. (Escudo de la Ed.) Con Licencia. En Barcelona, en casa de Sebastián de Cormellas, al Call. Año M.DC.V. A Costa de Miguel Manescal, mercader de Libros. 12 hojas + 241 fols. + 2 hojas. 8.º
60. **El Peregrino en su Patria.** Bruselas, Roger Velpius, 1608. 13 hojas + 587 fols. + 1 hoja. 8.º
61. **El Peregrino en su Patria.** Madrid, Viuda de Alonso Martin, 1618. 16 hojas + 240 fols. + 4 hojas. 8.º
62. **El Peregrino en su Patria.** Madrid, Francisco Martinez Abad, 1733. 12 hojas. 8.º 4.º
63. **El Peregrino en su Patria.** Id., íd. Otro ejemplar.
64. **Rimas de Lope Vega.** A Don Ivan de Arguiio. Lisboa. Pedro Crasbeeck, 1605. 10 hojas + 116 fols. 8.º
65. **Rimas...** Aora de nuevo añadidas. Con el Nuevo Arte de hazer Comedias deste tiempo. Año 1609. En Madrid. Por Alonso Martin. A costa de Alonso Perez Librero. 16 hojas + 210 fols. 16.º
66. **Rimas...** Aora de nuevo añadidas. Con el Nuevo Arte de hazer Comedias deste tiempo. Año 1600, En Madrid. Por Alonso Martin. A costa de Alonso Perez Librero. 16 hojas + 210 fols. 16.º (Ejemplar incompleto.)
67. **Rimas...** Aora de nuevo añadidas. Con el Nuevo Arte de hazer Comedias, etc. Madrid, Alonso Martin, 1609. 2 vols. 14 cm. 16.º mlla. Edición facsímil hecha en New-York. De Vinne Press. Año 1903.
68. **Rimas...** Id., íd. Otro ejemplar en facsímil.
69. **Rimas...** Aora, etc. Milan, Jerónimo Bordon, 1611. Ejemplar procedente del Marqués de Jerez.

Joaquín Montaner

70. **Rimas de Lope de Vega Carpio.** Aora de nuevo añadidas. Con el nuevo arte de hacer Comedias deste tiempo. Año (adorno tipográfico) 1621. Con Privilegio. En Madrid, Por la viuda de Alonso Martín. A costa de Alonso Perez Mercader de Libros. (Esta edición no figuró en la Exposición de Lope de la Biblioteca Nacional, 1935, ni figura en su Catálogo.)
71. **Rimas Humanas y Divinas del Licenciado Tome de Burguillos.** No sacadas de Biblioteca ninguna (que en castellano se llama librería), sino de papeles de amigos y borradores suyos. Al Excelentíssimo Señor Duque de Sessa, Gran Almirante de Nápoles. Por Fray Lope Felix de Vega Carpio del Avito de San Juan. (Escudo del mecenas.) Con privilegio. En Madrid en la Imprenta del Reyno. Año 1634. A costa de Alonso Perez, Librero de su Magestad. 8 hojas + 160 fols. 8.º Un retrato.
72. **Rimas Humanas...** Id., id. Otro ejemplar.
73. **Rimas Humanas...** Madrid, Imprenta Real, 1674. 8 hojas + 160 fols. 4.º
74. **Rimas Humanas...** Id., id. Otro ejemplar.
75. **Rimas Humanas...** Id., id. Otro ejemplar. (Incompleto.)
76. **Rimas Humanas...** Madrid, Imprenta Real, 1792. 1 hoja + 258 págs. 17 cm. 8.º mlla. («Colección Poetas Españoles», vol. XI.)
77. **Rimas Humanas...** Id., id. Otro ejemplar.
78. **Rimas Humanas...** Id., id. Otro ejemplar.
79. **Rimas Sacras.** Primera parte de Lope de Vega Carpio, Clerigo presbytero. Dirigidas al padre Fray Martin de San Cirilo Religioso descalço de nuestra Señora del Carmen. Año (I. H. S.) 1614. Con privilegio de Castilla y Aragón. Por la Viuda de Alonso Martín. A costa de Alonso Perez mercader de Libros. 12 hojas + 188 fols. + 6 hojas. 8.º
80. **Rimas Sacras.** Primera parte de Lope de Vega Carpio, Clerygo presbytero. Dirigidas al Padre Fray Martin de San Cirilo Religioso Descalço de nuestra Señora del Carmen. (I. H. S.) Con todas las licencias necesarias. En Lisboa. Por Pedro Crasbeeck. Y a su costa. M.DC.XVI. 8 hojas + 188 fols. + 4 hojas. 8.º
81. **Rimas Sacras.** Lérida, Luis Manescal, 1626. 4 hojas + 180 fols. + 6 hojas. 8.º
82. **Rimas Sacras.** Lisboa, Henrique Valente de Olivera, 1658. 4 hojas + 180 fols. + 4 hojas. 8.º (Edición apócrifa.)
83. **Rimas Sacras.** Id., id. Otro ejemplar.
84. **Romancero Espiritual** para recrearse el alma con Dios, etc. 1674. (Edición no citada.)
85. **Romancero Espiritual.** Quarta impresión. Madrid, Pedro José Alonso y Pardilla, 1720. 4 hojas + 126 fols. + 2 hojas. 8.º

Catálogo de algunas obras no dramáticas de Lope de Vega

86. **Soliloquios Amorosos** de un alma a Dios. — Escritos en lengua Latina por el muy R. P. Graniel Padecopeo, y en la Castellana por Lope de Vega Carpio. Dirigidos a la Excmo. Sra. doña Ines de Zuñiga Condesa de Olivares, y Duquesa de San Lucar. Año (adornito tipográfico) 1626. Con privilegio. En Madrid. Por la Viuda de Alonso Martin. 16 hojas + 128 fols. 16.º
87. **Soliloquios Amorosos...** Año 1627. Madrid. Por la Viuda de Luis Sanchez. A costa de Alonso Perez librero de su Magestad. 16 hojas + 128 fols. 16.º
88. **Soliloquios Amorosos...** Id., íd. Otro ejemplar.
89. **Soliloquios Amorosos...** Madrid (s. imp.), 1701. 8 hojas + 164 págs. 8.º
90. **Soliloquios Amorosos...** Madrid, Juan de San Miguel, 1756. 8 hojas + 121 págs. 4.º
91. **Soliloquios Amorosos...** Sevilla, Imp. de E. Rasco, 1890. 63 págs. 24.º Tirada de 50 ejs. en papel de hilo costeada por el Marqués de Jerez.
92. **Triunfo de la Fee** en los Reynos del Japon, por los años de 1614 y 1615. Al Ilustríssimo y Reverendíssimo señor el Cardenal de Sandoval, Dean de Toledo... Año 1618. Con licencia. Madrid. Por la Viuda de Alonso Martin. A costa de Alonso Perez Mercader de libros. 8 hojas + 104 fols. + 8 hojas. 8.º
93. **Triunfos Divinos.** Con otras Rimas Sacras. A la Excelentíssima señora Doña Ines de Zuñiga, Condesa de Olivares... Año 1625. Con Privilegio. En Madrid: Por la Viuda de Alonso Martin. A costa de Alonso Perez mercader de libros. (Al fin:) Por Pedro Tazo. Año 1625. 8 hojas + 127 fols. + 1 hoja + 1 lámina.

NOTA: La reseña de folios que da la Biblioteca Nacional como buena en su Catálogo de 1935, no está completamente detallada. El folio 103 en realidad no existe. Es una hoja sin numerar que contiene la portada, orlada, siguiente: «La Virgen de la Almudena. Poema histórico, A la S. C. R. Magestad Doña Isabel de Borbon, Señora nuestra. Reyna de las Españas. Lope de Vega Carpio.» Id. vuelto, dedicatoria. Fol. 104 prólogo, 107 invocación, 108, Comienza Canto 1.º — Termina el poema en el fol. 127 vuelto.

94. **Ultimos Amores** de Lope de Vega Carpio, revelados por el mismo en cuarenta y ocho cartas inéditas y varias poesías. (Barbieri.) Madrid, José M.ª Ducazcal, 1876. 246 págs. + 1 hoja + 1 lámina. 4.º